

Herdenking fusillade 20 november 1944

Op donderdag 20 november j.l. volgde ik een uitnodiging van het Ichthus College Veenendaal voor een herdenking. Precies 70 jaar geleden werden op die dag zes jonge mannen door Duitse bezetters doodgeschoten. Ze moesten ter afschrikking sterven omdat iemand in Veenendaal op een Duitse soldaat had geschoten. Donderdagmiddag werd in aanwezigheid van familieleden van de gefusilleerde mannen op de locatie van toen het gruwelijke tafereel herdacht en een vernieuwd monument in gebruik genomen.

Voorafgaande aan deze herdenking was er een indrukwekkend programma op school. De 95 jarige Betty Bausch-Polak was uit Israël overgekomen en vertelde over haar geschiedenis tijdens de oorlog. Haar man, Philip de Leeuw, was officier in het Nederlands leger. Na de Duitse bezetting lukte het hen niet naar Engeland te komen. Dus moesten beiden als joden onderduiken en raakten bij het bewapend verzet betrokken. Als oud-officier leidde De Leeuw op de avond van 8 november een sabotagecommando, dat overlopen werd bij de spoorlijn bij Groenekan. Terug in Bilthoven werd hij met Betty opgepakt en naar de SD in Bilthoven gebracht. Ondanks zware foltering, hield hij zijn mond en redde zo Betty.

Op het schoolplein van het Ichthus college werden vervolgens zes verschillende bomen geplant - voor ieder vermoorde één. Zes zeer verschillende bomen -

Boom 1: Zuilvormige populier (*Populus nigra*) "Italica" voor Ds. B.J. Ader.

De populier heeft een zuilvorm en daarmee kan de lijn getrokken worden naar zijn dood. Op 20 november 1944 stond hij als een zuil in een (zuilen)rij met anderen voor het vuurpeloton. Kort ervoor schreef hij: *"En nu: Gij zult mij niet verlaten in mijn dood,*

*Maar mij, – als nat de nevels zijn en koud het vale morgenrood –
In eindeloos erbarmen, voor eeuwig bergen in Uw schoot."*

Boom 2: Cypres (*Cupresses sempervirens*) eert Ph. de Leeuw.

Boom 3: Red ceder (*Thuja plicata*) werd geplant voor Th. J. Lambrechtsen van Ritthem.

Boom 4: Treurbeuk rood (*Fagus sylvatica*) "Purple Fountain" herinnert aan P.J. ter Beek.

Boom 5: Ratelpopulier (*Populus tremula*) "Erecta" is geplant voor V.A.G. van den Bergh.

Boom 6: Zuileik ("*Quercus robur*") "Fastigate Koster" staat voor het leven van J.J. van derMunnik.

De burgemeester van Veenendaal, dhr. Wouter Kolff, sprak de aanwezigen toe bij het planten van zes verschillende bomen.,,We willen met het planten van deze bomen recht doen aan de mannen die hier vielen. De Duitsers wilden de bevolking van Veenendaal angst aanjagen en dat werd de zes mannen noodlottig. Ze werden voor een vuurpeloton geplaatst."

Vervolgens vertrokken we van de school naar het Schupse bos - net over de gemeentegrens naar Rhenen, waar het vernieuwde monument op de plek van de fusillade staat. Hier ontmoette ik voor het eerst de inmiddels 95 jarige mevr. Ruth Bos-Waterman. Zij is in Bunde en Nieuweschans opgegroeid, werkte als verpleegster in het joodse ziekenhuis in Amsterdam en vond bij fam. Ader in Nieuw Beerta een schuilplek. Zij is de laatste van de onderduikers die nog in leven is.

Er werden verschillende korte toespraken gehouden. De van Duitse komaf zijnde mevrouw Van Asch van Wijck-von Papen van landgoed Prattenburg, op wiens grond het gedenkteken mag staan, sprak de aanwezigen toe. Ze onthulde het oorlogsverleden van haar familie. Haar vader was een staatsvijand van Hitler en moest in de 30-er jaren reeds vluchten naar Nederland. Hij werd in de oorlog verraden door de NSB, is opgepakt en vermoord. Ze maakte bekend het kruis van het oude gedenkteken te laten opknappen en op haar landgoed te plaatsen als herinnering voor allen, van wie het graf nooit is gevonden.

Leerlingen van het Ichthus college hadden de poging gedaan, zich te verplaatsen in de situatie van de hier vermoorde mannen - er werden zes gedichten voorgedragen.

Irene Moret droeg haar gedachten aan Ds. Ader voor:

*Ik denk aan een man met vele talenten,
een man die ze allemaal inzette voor de Heer
Ik denk aan een man die wist waar hij voor streed,
een man die zijn leven liet leiden door God
Ik denk aan een man met een ontzettend goed hart,
een man die vele levens redde, uiteindelijk ten koste van dat van hem
Ik denk aan man die echt alles heeft gegeven,
een man die niet eens wist van de geboorte van zijn zoon*

*Ik denk aan dominee Bas Ader,
een man die nu bij zijn trotse vader mag zijn.*

Rebecca Boogaard las uit het bijbeltje, dat ds. Ader 70 jaar eerder op precies deze plek in zijn binnenzak droeg: Ps 27 -

... ofschoon mij een leger belegerde, mijn harte zoude niet vreezen, ofschoon een oorlog tegen mij opstond, zo vertrouw ik hierop.

4 Één ding heb ik van den HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik alle dagen mijns levens mocht wonen in het Huis de HEEREN om de liefelijkheid des HEEREN te aanschouwen...

We zongen van het Wilhelmus vers 1 en 6.

Betty Bausch legde een steen, die ze uit de Negev-woestijn had meegebracht op het monument, ook ter nagedachtenis van zo veel familie, van wie er geen graf of monument bestaat in Auschwitz of Sobibor.

De burgemeesters van Rhenen en Veenendaal legden elk een krans namens de burgers van de beide betrokken gemeenten. Dhr. Erik Ader legde een krans samen met een leerling van de school namens de nabestaanden.

Het was goed hier geweest te zijn - te herdenken - en telkens weer te bedenken, hoe waardevol vrijheid en recht zijn, hoe kwetsbaar en alles behalve vanzelfsprekend.

W. Jöhlinger

FOTO GEZOCHT:

In maart zal er een boek over de zes op 20 november 1944 doodgeschoten verzetstrijders uitkomen. De auteur, dhr.

C. van den Heuvel is op zoek na een foto van de kerkenraadsleden in Nieuw Beerta in de tijd van Ds. Ader. Zij hadden immers een groot aandeel in wat toen Ader kon doen...

zie ook: www.hetkruisopdeberg.nl